

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 27

ZATERDAG 8 JULI 1933

DE SLOTBRUG VAN HET KASTEEL TE HEESWIJK IN NOORD-BRABANT

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE SLOTBRUG VAN HET KASTEEL TE HEESWIJK IN NOORD BRABANT (ILL.)	BLZ. 319
UIT HET GODSDIENSTIGE LEVEN IN MIDDELEEUWSCH ITALIË, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (2)	BLZ. 320—321
PAARDEN EN HONDEN, DOOR TRIxie	BLZ. 321, 330
TORRE DI MATERITA, DE TEGENWOORDIGE WONING VAN AXEL MUNTHE (GEÏLL.), DOOR GEOFFREY BRET HARTE	BLZ. 322—324
NACHTCACTUS (GEDICHT), DOOR X.	BLZ. 323
BAMBOE EN ZIJN TOEPASSINGEN (GEÏLL.), DOOR DR. B. POLAK	BLZ. 324—326
DE RIJNPALTS (GEÏLL.), DOOR B. S. A.	BLZ. 326—327
LANGS MAAS EN ROER (GEÏLL.), (III), DOOR L. SPRUIT	BLZ. 328—330
KOOLWITJES (GEÏLL.)	BLZ. 330

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Uit het godsdienstige leven in Middeleeuwsch Italië

2) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

Voor de zware missie was er geen geschikter diplomaat te vinden, Benincasa was de trouwste dochter der kerk en tevens de vurigste Italiaansche patriot. Zij zond dadelijk haar biechtvader Fra Raimondo naar Avignon met een brief aan Gregorius XI, waarin zij met ongewone stoutmoedigheid op de fouten wees, die de kerk had begaan en den weg aangaf, dien men moest bewandelen.

In haar brieven aan den paus drukt zij zich uit met de oprechtheid, openheid en deemoedigheid van een dochter, die zonder aarzelen alles zegt, wat haar op het hart ligt. Gregorius betitelt zij menigmaal „zoet, allerheiligst vadertje” „Babbo mio dolce, babbo santissimo mio”, en teekent „uw onwaardige, ellendige Caterina”, „la vostra, indegna misera, miserabile Caterina”. Maar zij wenscht tevens den paus toe, dat God in Zijn oneindige liefde, hem in een ander mensch mocht veranderen, in een waarachtigen en goeden herder. Als blijk van haar vertrouwen en liefde voor het hoofd der Kerk zond zij hem uit Siena vijf geconfinierte oranjeappelen, volgens de toenmalige gewoonte fraai verguld. Gregorius be- toonde haar zijn dankbaarheid door haar een eenvoudig geschenk terug te zenden.

Niettegenstaande al haar nederigheid en de onderworpenheid van een dochter beschouwde Caterina zich als de afgezante Gods, die den paus den wil van Christus zou openbaren. Zij verklaart Gregorius dan ook nadrukkelijk: „Ik spreek tot U, zoete Christus op aarde, uit naam van den Christus, die in den hemel troont”, en vermaant hem in naam van den Heiligen Geest den zetel van St. Pieter wederom te bestijgen.

Maar de paus luisterde naar den raad der Fransche kardinalen en niet naar de woorden vol liefde van de Sieneesche non. De Avignonsche Curie zond een nieuw leger naar Italië onder bevel van kardinaal Robert van Genève, die, geholpen door de „heilige compagnie” van Acuto, te vuur en te zwaar Faenza verwoestte. Imola, Camerino, Macerata wierpen het pauselijke juk af en de Florentijnen, ziende dat de bemiddeling van Caterina weinig had uitgewerkt, gingen voort met een liga te organiseren tegen den paus.

Caterina besloot nu zelf naar Avignon te gaan.

Zij vertrok uit Siena, vergezeld door een twaalftal lieden, monniken van verschillende orden en wereldlijke ridders uit Siena en Pisa.

Den achttienden Juni kwam zij in de pauselijke residentie aan. Gregorius wees haar een fraai huis met een sierlijke kapel als woning aan.

Twee dagen later verleende paus haar een audientie, waar-

bij ze haar Toscaansch dialect sprak, dat Fra Raimondo in het Latijn vertaalde.

Door haar figuur, haar moed, haar overtuiging, den goddelijken geestdrift, die uit haar woorden sprak, maakte zij op Gregorius een diepen indruk. De paus antwoordde haar, dat hij, ten bewijze van zijn vredelievende gezindheid, haar geheel de vrije hand zou laten in deze aangelegenheid, mits zij maar de eer en het welzijn van de Kerk niet uit het oog verloor.

Maar in Florence had men weinig vertrouwen in een rechtvaardig en zachtmoedig optreden van Avignon. De extreme partij was tegen een deputatie naar deze stad, en ging voort openlijk blijk te geven van haar vijandige gezindheid tegen de kerk, door hooge schattingen te eischen van goederen, die aan de geestelijken toebehoorden. De Fransche kardinalen benutten de situatie en beweerden, dat de Italiaansche steden alleen met geweld konden onderworpen worden. Tegen Caterina werd, met behulp van laster en intrigues, in Avignon een verbitterde campagne gevoerd. De dignatarissen van het pauselijk hof, vreezende, dat Gregorius naar Rome zou terugkeeren, sloten zich aan bij de vrouwen, die in Avignon veel invloed uitoefenden op de regeering, om die Italiaansche non te bekladden, te bespotten, te vernederen. Men wilde den paus opmerkzaam maken op het gemis van theologische kennis, de onbekendheid met de scholastieke doctrine der Sieneesche, om haar af te schilderen als een gewone vrouw, naar wier raadgevingen men niet moest luisteren.

Men lachte om haar ascetische extases en het is zelfs zoover gekomen, dat een nicht van den paus eens in de kerk op de gelegenheid loerde, dat Caterina na het ontvangen der Heilige Communie in extase zou verzinken, om haar een langen naald in den voetzool te steken.

Bloedend verliet Caterina de kerk.

Al deze lage intrigues, waartegenover de non zich zeer waardig en verstandig gedroeg, versterkten Gregorius slechts in zijn overtuiging, dat zij een buitengewone vrouw was, zoodat hij steeds vaker met haar sprak over kerkelijke aangelegenheden en haar raad opvolgde. De paus geloofde met stelligheid, dat Caterina visioenen had, waarin de Hemel haar zijn wil openbaarde en ondanks de oppositie der kardinalen schonk hij haar gehoor.

Ten volle overtuigd van haar goddelijke zending, begon de tertianer steeds krachtiger te pleiten voor een hervorming der kerk, voor den terugkeer naar de Evangelische tijden. Ten slotte was geheel Avignon tegen haar, uit vrees dat de paus zou vertrekken.

Caterina liet zich echter niet intimideeren, maar met de kracht van haar woord zocht zij den paus te bewegen naar Rome terug te keeren; zij geloofde, dat wanneer Gregorius zetelde op de plaats waar hij behoorde, alles zich ten goede zou keeren en de oorlog in Italië zou ophouden.

Geheel Frankrijk, geheel de omgeving van den paus vreesde, dat hij volgens haar plan zou handelen. Men trachtte Gregorius af te schrikken van het klimaat te Rome, de onbestendigheid van de bevolking, de wrok der aristocratische geslachten, de vergiftigde vijgen, waardoor Benedictus XI gestorven zou zijn.

In zijn hart was de paus het eens met Caterina, maar hij miste den moed om te vertrekken. Hij vreesde een revolutie in Avignon, vreesde, dat zijn omgeving hem zou dwingen te blijven.

Toen gaf Caterina hem den raad een list te bezigen, door voor te geven, dat hij slechts eenige weken zou uitblijven, maar zich intusschen heimelijk uit te rusten voor een onverwijd vertrek.

Aldus deed Gregorius. Den dertienden September 1376 voer langs de Rhône een galei tot onder de muren van Avignon, de poort werd geopend, ongemerkt bereikte de paus met vijftien kardinalen de haven. De Franschen, overrompeld door dit plotseling vertrek, stonden verbijsterd. Niemand beproefde het vertrek van den paus te verhinderen, slechts zijn vader deed met tranen in de oogen vertwijfelde pogingen om hem er van af te doen zien.

Op weg naar de haven wierp de muilezel, waarop de paus reed, bijna zijn ruit af. Hetgeen natuurlijk als een slecht voorteken werd beschouwd.

Ook de verdere reis van Gregorius naar Rome was vol onaangename voorvallen en tegenspoeden.

Nauwelijks had de pauselijke vloot Marseille verlaten, of

er stak zulk een storm op, dat een bisschop door een golf van het dek gespoeld werd en de haven van Genua liep men eerst na zestien dagen binnen.

De paus was terneergeslagen en miste reeds nu de energie de reis voort te zetten, vooral omdat de Florentijnen door hun handlangers het Romeinsche volk ophitsten tegen zijn terugkeer en te Genua onrustbarende tijdingen uit Italië vernomen werden.

Maar Caterina had reeds vermoed, dat Gregorius onderweg den moed zou verliezen, daarom was zij over land naar Genua getrokken en stak hem hier een hart onder den riem.

Gregorius was zó bang voor zijn gevolg, dat hij, Caterina willende spreken, haar 's nachts in het diepste geheim bezocht in het klooster waar zij verblijf hield. Toen hij haar verliet was hij gesterkt, vol goeden moed, dat hij zijn belangrijke taak voor de kerk zou vervullen.

Eerst den vijfden December voer de pauselijke vloot, na vele gevaren te hebben doorgemaakt, de haven van Corneto binnen. Daar werden onderhandelingen gevoerd met de Romeinen, die na lang loven en bieden den paus erkenden als feudaal heer over het zoogenaamde Patrimonium van den Apostolischen troon en over de stad Rome, terwijl anderszijds Gregorius aan het gemeentebestuur de rechterlijke en militaire macht afstond op voorwaarde, dat de hoofden den eed van trouw aan hem zouden afleggen.

De intocht in Rome had op plechtige wijze plaats, echter met gering militair vertoon, want Caterina had hem bezworen, dat hij alle wapengekletter moest vermijden en slechts met het kruis in de hand Rome zou binnentrekken.

De pauselijke stedehouders bleven echter doof voor de zachtmoedige woorden van Caterina. Door hun wreedheid brachten zij de kerk steeds nader tot den afgrond.

Heel Italië en ook het volk te Rome was ziedend van verontwaardiging en er dreigde een nationale oorlog tegen de kerk uit te breken. Maar de nederlaag, die de neef van den paus in Toscane had geleden en de vrees voor het machtige geslacht der Visconti, die de algemeene campagne tegen het pausdom benutten om hun macht uit te breiden, waren oorzaak, dat Rome meer geneigd werd tot onderhandelen.

Met Bologna kwam het tot een vergelijk, de Romeinsche bevolking werd tevreden gesteld.

Alleen Florence bleef onverzoenlijk en schonk geen geloof aan de beloften der Roomsche Curie, hield zich afzijdig en weigerde de geconfiscieerde goederen der kerk terug te geven, de pauselijke rechtbanken weer in te stellen en de antikerkelijke liga te ontbinden. Erger nog. Men had besloten, de kerk met haar eigen wapen te bestrijden: den banvloek, die bijna anderhalf jaar lang op de republiek rustte, nietig te verklaren, een eigen kerkelijke hiërarchie in te stellen, de kerken te openen en in strijd met de wil van den paus, de Katholieke ceremoniën te verrichten.

De Roomsche Curie werd beducht dat het schoonste, rijkste deel van Italië aldus voor de kerk verloren zou gaan. Gregorius XI wendde zich tot Caterina van Siena, om te onderhandelen tusschen Rome en Florence.

In Florence was de partij der Guelfen, hoewel haar tijdelijk het zwijgen was opgelegd door den aanwas der revolutionaire elementen, nog krachtig genoeg, om bij een gunstige gelegenheid de macht in handen te nemen. Caterina rekende op de Guelfen en gehoor gevend aan het verzoek van den paus schreef zij een brief waarin den raad gegeven werd aan het Florentijnsche volk om zich te verzoenen met de kerk.

Weldra begaf zij zich persoonlijk naar Florence.

De onderhandelingen werden aangeknoopt. Het betrof natuurlijk de opheffing van het interdict, terwijl Florence van haar kant dan aan de politieke Roomsche Curie concessies zou doen.

De clericale elementen steunden met al hun krachten de plannen van Catherina en in het vooruitzicht van vrede wisten de Guelfen spoedig invloed uit te oefenen op de regeering, bijgestaan door de kooplieden, die verlangden naar een ordenelijke afwikkeling hunner zaken.

Maar de Guelfen wisten geen maat te houden. In plaats van bedaard en verstandig op te treden, begonnen zij de revolutie met geweld te onderdrukken en verbanden een honderdtal inwoners uit de stad, bekleeders van openbare ambten en partijgangers van de antipapistische liga.

(Wordt vervolgd)

Paarden en Honden

DOOR TRIXIE

BEIDE behooren ze tot onze beste vrienden en alles zou er op moeten wijzen, dat ook zij vrienden zijn. Intusschen is niets minder waar dan dat. Enkele gevallen natuurlijk uitgezonderd, waarin de heer en meester van paard en hond hun wederzijdsch wantrouwen heeft weten te overwinnen, ze bij elkaar heeft gebracht, ze heeft verzoend. Dan kan er een bepaald roerende vriendschap bestaan tusschen die beiden. Daar zijn ruiters genoeg, die steeds uitrijden in gezelschap van hun hond, daar zijn honden die een voorbeeldeloze trouw toonen aan hun viervoetigen makker, als ze hem eenmaal in het verbond hebben opgenomen: honden, die slapen in den stal, in het stroo van het paard, die het paard in de wei gaan opzoeken, er met hem samen buiten den nacht doorbrengen; paarden, die hinniken, als ze den hond zien aankomen en alle denkbare teekenen van blijdschap geven . . . het is allemaal waar, maar toch zijn in het algemeen hond en paard géén vrienden. ☼ Daarvoor worden verschillende verklaringen gegeven. Een er van is, dat het paard in den hond als overblijfsel van zijn oer-instinct nog immer een wolf of een variatie daarop ziet en er daarom bang voor is. Het is mogelijk. Maar ook zonder dat heeft een paard dunkt me reden genoeg om eenigen angst voor honden te hebben. In de eerste plaats, omdat het in zijn nerveuse schrikachtigheid huiverig is voor alles wat volgens zijn opvatting niet in het landschap thuisbehoort en bovendien snel beweegt. Een stuk papier, een konijn, de schaduw van een vogel die wegvliegt, het zijn alle gegronde redenen, zoo niet om te schrikken en weg te vliegen, dan toch om wantrouwend en op je hoede te zijn. In de tweede plaats hebben honden — niet bepaalde doch zoo maar honden — eigenaardige opvattingen ten aanzien van de manier, waarop je met een paard kunt spelen en vriendschappelijke toenadering toonen. Een daarvan is ze vroolijk aan te blaffen en naar hun beenen en hun staart te happen. Waartegen de meeste paarden, en niet geheel ten onrechte, ernstige bezwaren hebben. ☼ Daardoor is het niet te verwonderen dat paarden bij voorkeur een zoo groot mogelijk afstand bewaren tusschen zichzelf en dat andere wonderlijke schepsel, dat hond heet. Als de hond dat nu maar begreep, dan zou hij er waarschijnlijk geen bezwaar tegen hebben en wel iets of iemand anders zoeken om mee te spelen. Maar er bestaat in dit opzicht een volslagen gebrek aan wederzijdsch begripen tusschen de twee. De hond, de gemiddelde, de doorsneehond, die een paard binnen zijn gezichtskring ziet verschijnen, wil er op af. Te goeder of te kwader trouw, maar hij wil er heen. En hij gaat er ook heen, als niet zijn baas in de nabijheid is en zoo veel overwicht op hem heeft, dat hij hem definitief verhindert dat voornemen uit te voeren. ☼ In bijna alle gevallen kan men wel, zonder aan de waarheid te kort te doen, zeggen dat honden en paarden elkaar op den openbaren weg slecht verdragen en dat honden op een ruiterspad gevaarlijke bezoekers zijn. De meeste paarden worden al onrustig en zijn tot schrikken gereed, zoodra ze maar een hond in het oog krijgen. Nog erger is het, als de hond onverwachts tevoorschijn schiet en aanvallende bewegingen maakt, onverschillig of het schijnaanvallen dan wel echte zijn. De ruiter of rijdster, die dan niet voldoende zadelvast is, heeft een flinke kans om in het zand te liggen voordat ze goed weten wat er gebeurt. En zelfs de ervaren ruiter, die in het algemeen volkomen safe geacht mag worden, kan door een onverhoedschen aanval van een hond uit het zadel raken of met paard en al storten. Geen wonder, dat de antipathie die het paard voor den hond koestert in negenennegentig van de honderd gevallen van harte door de ruiters gedeeld wordt. En dat is misschien mee een van de factoren, waardoor het conflict paard versus hond of omgekeerd nog verre van zijn oplossing is. ☼ Gewoonlijk staan de eigenaar van den hond en de ruiter al even weinig vriendschappelijk tegenover elkaar als de viervoeters. De baas van den hond is overtuigd, dat zijn dier geen kwaad wil, dat het niemand iets doen zal en voorts dat het evenveel recht heeft op het genot van de vrije natuur als wie of wat ook. Een stelling, die wel niet onjuist is, maar waartegen toch ook nog wel iets in te brengen valt. Bijvoorbeeld, dat de vrijheid van den een onherroepelijk eindigt daar waar die van een ander begint.

(Slot op bladz. 330)

DE MIDDELEEUWSCHE HOF VAN „TORRE DI MATERITA”. AFGESLOTEN DOOR DEN KLOKKETOREN EN OMRINGD DOOR CYPRESSEN; OP DEN ACHTERGROND DE BERGRUG VAN DEN MONTE SOLARO. UIT DEZE CAMPANILE LUIDEN DE UIT ZILVER EN BRONS GEGOTEN KLOKKEN HET MIDDAGUUR EN MET ZONSONDERGANG HET AVE MARIA

TORRE DI MATERITA, DE TEGENWOORDIGE WONING VAN AXEL MUNTHE

DOOR GEOFFREY BRET HARTE

WIJ moderne menschen zijn arm aan ideeën, gebonden als we zijn door dwaze conventies, zelfs daar, waar wij aan onze invallen gevolg zouden kunnen geven. Wij verbeelden ons bijv. dat men op een bepaalde plaats er slechts ééne woning op na behoort te houden, hoevele andere verblijfplaatsen men elders ook rijk moge zijn. De Romeinen dachten daar anders over. Zij vergrootten het aantal hunner villa's in de streek, die hunne verbeelding het sterkst getroffen had, om daardoor een bekend en geliefd thema op alle mogelijke wijzen te varieeren en te genieten. Zoo had Plinius onderscheidene villa's aan het meer van Como en Keizer Augustus voorzag zijn geliefd eiland Capri met paleizen, verschillend voor zijne wisselende stemmingen. Zooals deze, zijne voorgangers, gelooft ook Dr. Munthe in afwisseling. In de vijftig jaren, die verliepen sedert hij voor het eerst Capri betrad, verwierf hij — en bezit hij tot op den huidigen dag — niet minder dan vijf verblijfplaatsen op het schoone eiland. Elke daarvan is volmaakt in haar soort en toch verschillend van al de andere, want elke vertegenwoordigt een tijdperk in zijn leven. Geen twee ervan echter kunnen sterker van elkaar verschillen dan het nu wèlbekende „San Michele”¹⁾ en de „Torre di Materita”, die gedurende de laatste 25 jaren zijn vaste verblijfplaats is. Capri's berg, de Monte Solaro, scheidt de twee van elkaar, maar het fundamentele verschil dier twee is dieper dan louter plaatselijk. San Michele, de sneeuwwitte villa, die met haar hooggelegen terrassen zoo overmoedig uit de steile rotswanden oprijst, een bijna verblindend panorama beheerschend, vertegenwoordigt den geest van jeugd, durf, avontuur, het beginpunt eener levensperiode. Torre di Materita, de middeleeuwse burcht, omgeven door een koel park van eiken en cypressen, die eeuwen van kerkelijke en wereld-

1) Zie de nrs. 20 en 21 van dezen jaargang.

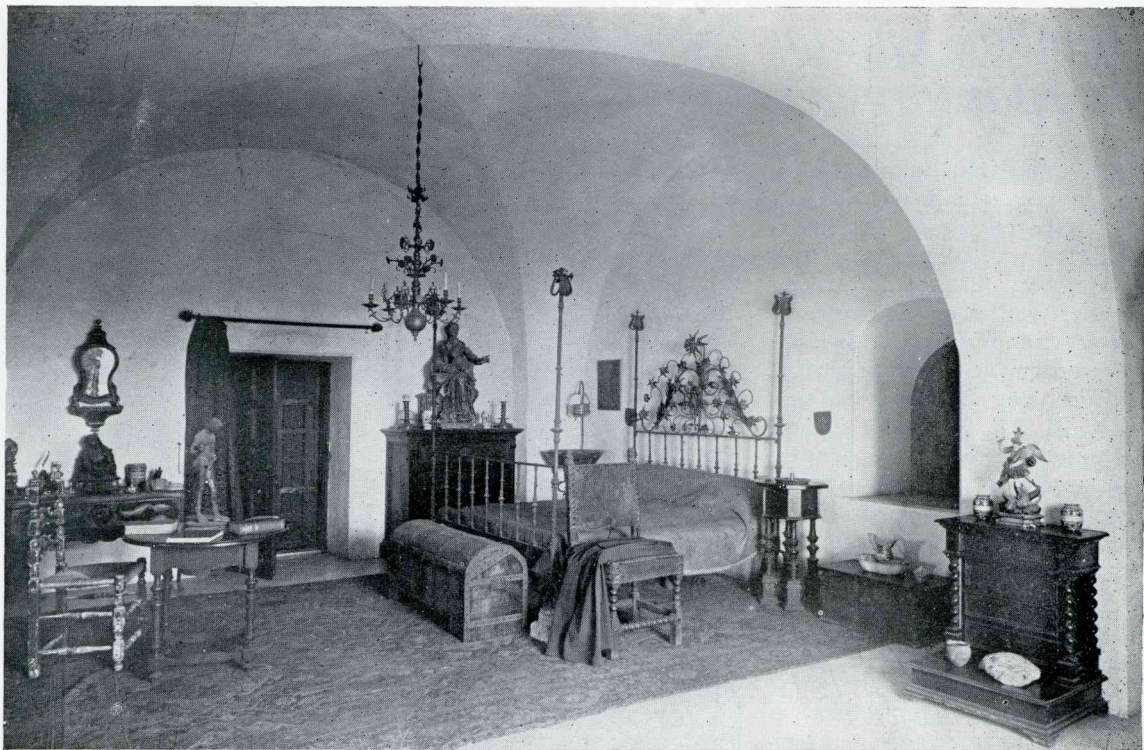
sche beschaving getrotseerd heeft, spreekt nu slechts van rust en afzondering. Behalve de muren die het bouwwerk omringen, heeft ook de natuur het hare gedaan om eene omgeving te scheppen geheel in harmonie met de vredige rust, die ons hier zoo sterktreft. Hier geen verrassend, ontzagwekkend panorama, geen terrassen die afgronden van duizend voet diepte bekronen, doch de zachte helling van groene heuvelen, golvende lijnen van droomende platina-grijze

DR. AXEL MUNTHE MET ZIJN LIEVELINGS-DASHONDJE EN DEN HERDER, HEM GESCHONKEN DOOR DEN KONING VAN ZWEDEN

olijfgaarden met de zee kabbelend aan hun voeten: een harmonie wèl passend bij den levensavond. Deze, de belangrijkste van Dr. Munthe's bezittingen, is als eene feudale overlevering, middeleeuwsch niet slechts door hare architectuur, maar ook door de tradities van haar voormalige bewoners. Inplaats van open, lichte loggia's vindt men hier dreigende, versterkte muren, gekanteelde torens en imponerende binnenhoven. De geschiedenis van Materita gaat terug tot 1379, toen het bij wijze van fort gebouwd werd door Karthuizer monniken tegen mogelijke aanvallen van zeeroovers, die deze kusten vaak onveilig maakten. In haar gangen en cellen brachten de monniken hun dagen vredig door, versierden handschriften, persten de olie uit hun olijven en bereidden den voortreffelijken wijn, eene gewoonte die tot op heden bewaard bleef. In de 17e eeuw

veranderde zich het kloosterleven in een wereldsch bestaan, toen Materita de residentie werd der koningen van Napels tijdens hun jaarlijksch verblijf op Capri voor de kwarteljacht. Het moet toen het tooneel zijn geweest van vroolijke wereldsche feesten en vermaken, waaraan zich de oude monniken terdege zouden hebben geërgerd. Niet meer dan een eeuw geleden, gedurende den miniatuuroorlog die zich tusschen Engelschen en Franschen afspeelde om het bezit van het eiland, vervulde Materita ook een rol: de Fransche kanonnen stonden in den tuin en Fransche troepen bezetten den historischen toren. Deze bezetting was — meer dan de tijd — verantwoordelijk voor den droevigen staat, waarin de burcht zich bevond, toen Dr. Munthe voor het eerst Materita aanschouwde. Vijftig geiten dwaalden genoegelijk rond door de gewelfde ruimten, onkruid groeide welig op de afgebrokkelde muren en van het huidige park was er geen spoor. De elementen van grootheid waren echter aanwezig en hadden iemand van noode met begrip voor de schoonheid en bekoring, die begraven lagen onder den druk der eeuwen. De massieve toren staat er nog onveranderd, de steenen die van de muren en kanteelen waren afgebrokkeld, zijn weder ter plaatse aangebracht en het uitgestrekte terrein dat het geheel omgeeft, is weer een haven van rust en vrede. Er achter is de lange bergrug van Monte Solaro en eronder ruischt de wijde Middellandsche Zee, waarin het buureiland Ischia ligt, dat zich uit de milde blauwe wateren verheft als ware het alleen daar om bewonderd te worden. Een lange laan, door een pergola van wijnranken overdekt, leidt langs de helling van den heuvel naar den voorhof, met telkens zijwegen, door cypressen omzoomde terrassen of met mos begroeide laantjes, die op willekeurige wijze slingerend zich verliezen onder de boomen van het park. Door ijzeren, uit de hand gesmeede hekken komt men in een omgeving, die tegelijk feudaal en kloosterachtig aandoet: een binnenhof aan

GEWELFDE SLAAPKAMER IN DEN TOREN VAN VILLA DI MATERITA
Het bed is Siciliaansch uit de 15e eeuw, evenals de huwelijkskist aan het voeteneinde. De dubbele deuren van massief eikenhout geven toegang tot het dak, vanwaar men een prachtig panorama heeft. (Zie de afbeeldingen in het volgend nummer)

drie zijden ingesloten door massieve muren en den gekanteelden toren, die van nabij gezien geweldige afmetingen heeft. (Slot volgt)

NACHTCACTUS

Wat trilt in bloemen als een droombewegen
En heimwee, zoete zucht en adem is,
Uit stilte harer kelken opgestegen —

Dat werd in dieren tot een dof gemis,
Tot oogensmeeking en weemoedig klagen,
Tot verren roep uit bange duisternis —

Dat werd in menschen tot een brandend vragen,
Tot wijdst verrukken en tot wildste pijn,
Tot steilste hemelvlucht en uiterst wagen —

Misschien zal het in engelen weten zijn. X.

EEN HOEKJE VAN DE GROOTE HAL, WAAR MEN DE TEGENSTELLING TUSSEN DE ANTIEKE, HEIDENSCHEN, EN DE CHRISTELIJKE KUNST VERGEET

Een Grieksche „Victoria” staat hier naast een Madonna uit de Renaissance. Het trapje met rose-marmeren balustrade leidt naar de privé-vertrekken van Dr. Munthe

Bamboe en zijn toepassingen

DOOR Dr. B. POLAK

BAMBOE, kokospalm en banaan zijn wel de oudste en meest universele cultuurplanten van de tropen. Tezamen leveren zij alles, wat voor een primitief bestaan noodig is; de beide laatste voedsel en de eerste grondstoffen voor huisraad en woning. ☞ Alle drie zijn ze cosmopolieten, die in de tropen van oude en nieuwe wereld voorkomen; de kokospalm waagt zich niet buiten den eigenlijken tropengordel, de beide andere treft men ook, zij het dan niet zoo weelderig en niet in zooveel variëteiten en soorten, in de subtropen aan. Een enkele bamboesoort kan zelfs onze koude winters verdragen, n.l. de kleine Japansche bamboe, die veel in parken aan vijvers en waterkanten wordt aangeplant, waar zij des zomers toch nog een

fraai effect maakt en ons eigen oeverriet in frischheid en hoogte overtreft. Deze bamboe verzinkt echter in 't niet tegen de weelde, de élégance en zwierigheid der tropische vormen, die altijd groen en sierlijk zijn, waar zij ook groeien; zij het in boschjes bij de kampong of aan den oever van een riviertje, waar de fijne takken met puntige blaadjes over het water buigen. ☞ Vooral de Japanners en Chineezers hebben het decoratieve element van het bamboe benut. Met een enkel strak lijntje wordt het bamboemotief sierlijk en ragfijn aangegeven op Japansch lakwerk, terwijl het als rijk ornament op geborduurde schermen, op aquarellen en op porcelein is te bewonderen. ☞ De bamboe wordt dan ook reeds sinds overoude tijden aangeplant en gekweekt. In ons Indië weet men eigenlijk niet eens precies, waar dit gewas nu eigenlijk vandaan komt, welke van de talrijke soorten ervan op Java bijvoorbeeld als wild groeiend zijn te beschouwen, en welke er van elders heen zijn gebracht.

TORRE DI MATERITA. EEN ANDER HOEKJE VAN DEN SLAAPKAMER IN DEN TORREN opgeluisterd door een Venetiaansch „settecente”-ameublement. Aan den linkerwand een grieksch reliëf uit de 3e eeuw v. C. Op de canapé twee antieke kerkerlijke figuren, in brokaat gekleed

Er bestaat n.l. niet één enkele „bamboe” (Bambusa)-soort, doch er zijn er zeer vele, die om verschillende eigenschappen gewaardeerd, of minder op prijs gesteld worden. Zoo is er om slechts eenige te noemen een soort met mooi bruin-geel gevlekte stengels, met een tekening als op het vel van een luipaard, zooals de bevolking vindt, en een andere die rijk met stekels is voorzien, zoodat het heel onplezierig is om door een aanplant ervan te moeten loopen. ☞ Wanneer ergens op Java in de wildernis plotseling groote stukken grond door bamboe worden ingenomen inplaats van door hoogopgaand oerwoud, dan weet men, dat men op deze plek de laatste sporen van menschenwerk aantreft, zij het van een oeroude, lang vergeten nederzetting, of eenvoudig van een verlaten houtkap. In het oorspronkelijke bosch toch, heeft de bamboe geen kans; de boomen zijn zóó hoog en dringen zóó naar het licht, dat de bamboe er niets van krijgt en zwak blijft. Anders wordt het, wanneer het hout is weggekapt. Dan kan de op de

open plek geplante bamboe zich naar hartelust uitbreiden tot stevige, wijdvertakte „bamboestoelen”. Wanneer zoo'n aanplant weer om een of andere reden wordt verlaten, krijgt het bosch niet meer de gelegenheid de nu krachtig uitgesteelde planten te verdringen en deze bewijzen aldus nog na eeuwen, dat daar menschen bezig geweest zijn! ☞ Het bamboe is eigenlijk een reusachtig gras, een hoog riet en heeft, vergroot, alle eigenschappen daarvan. Een kruipende wortelstok vertakt zich in den grond, van daaruit boren de jonge halmen zich door de oppervlakte naar boven. De jonge spruiten zijn, evenals trouwens die van onze grassen en granen, puntig en de teere groeitop wordt door eenige vliezen beschermd. De

EEN BOOGBRUG VAN BAMBOE

IN HET BAMBOEWOUD. MEN LETTE OP DE PUNTIGE JONGE SPRUITEN,
DIE ALS GROENTEN GEGETEN WORDEN

jonge bamboespruit van de grootere soorten is, als hij boven den grond komt, al zoo dik als een arm, hij groeit daarna nog wel in de lengte maar niet meer in de dikte. Bij dit langer worden doen de omhullende vliezen, die men op de foto duidelijk om de puntige knoppen heen ziet, niet mee. Zij blijven bij de jonge halmen nog een tijd aan den voet zitten en vallen later verdroogd af. Dit verschijnsel doet de oplossing van het Inlandsche raadsel aan de hand, waarin gevraagd wordt: „bij wie het kind gekleed, de moeder naakt is”, en waar dus bedoeld wordt op de ingehulde knoppen en de kale halmen van het bamboe. Deze groeiwijze is typisch voor grassen en voor het koren, waarvan René de Clerq gedicht heeft, bijna hetzelfde beeld gebruikend:

Al de pijlen
ijlen, ijlen
vóór het kruipend-lage kruid,
en ze stroopen
onder 't loopen
hunne lichte kleeren uit.

☒ Ook de snelle groei van de korenhalmen wordt door het bamboe overtroffen. In hetzelfde gedicht wordt gezegd, dat het koren,

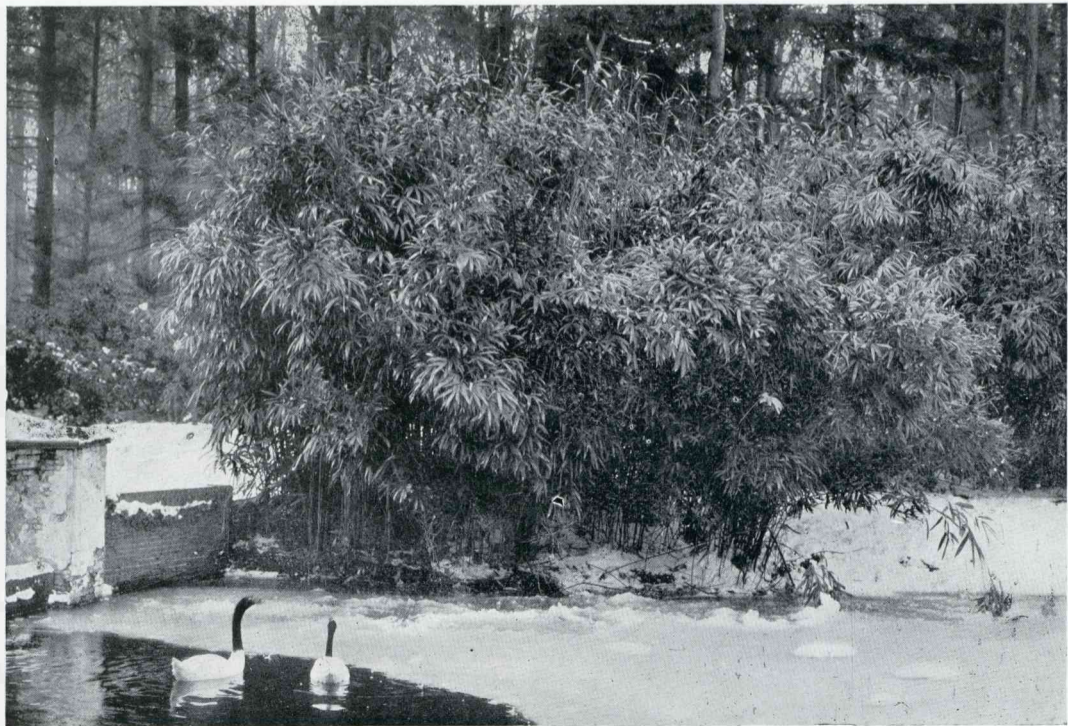
„Schiet zich in den zonnelach
zienderooge
recht omhoog
drie, vier duimen, elken dag”.

☒ Welnu in den botanischen tuin van Londen, te Kew, heeft men van het bamboe een lengte-groei van 91 cm in 24 uur geconstateerd, een groeisnelheid welke door een vochtige atmosfeer ten zeerste wordt bevorderd! Op deze wijze wordt de definitieve hoogte van den stengel, die tot 2.5 m kan bedragen, spoedig bereikt. Aanvankelijk is deze nog groen, doch als de lengte-groei is afgeloopen, begint de verhouting ervan. Vanbinnen is de halm hol, doch deze holte wordt door een cylinder van houtige vaten omgeven, hetgeen een groote stevigheid verzekert. Bovendien is de buitenwand verhard door kiezelzuur; er is een soort, waarbij deze stof in fijne schubjes is afgezet, die zoo scherp zijn, dat deze bamboe als polijstmiddel voor metalen wordt gebruikt. Ook ons Hollandsch riet bevat veel kiezel in de opperhuid, gelijk ieder, die zich bij

het plukken van pluimen aan de scherpe bladranden heeft gesneden, ondervond. ☒ Een volgende grasseneigenschap van het bamboe is het geleed zijn van de stengels, hetgeen op de afbeelding duidelijk te zien is. Van afstand tot afstand zitten de knoppen, verdikkingen naar buiten, die van binnen een tusschenschot in de holte maken; en aldus de pijp in kamertjes verdeelen, geheel op dezelfde wijze als bij alle grassen¹⁾. Van deze eigenschap wordt veelvuldig gebruik gemaakt bij het vervaardigen van allerlei voorwerpen uit bamboe voor de Inlandsche huishouding. Zoo'n knoop dient dan bijv. als bodem voor een watervat, de daarboven liggende geleiding kan gevuld worden. Zaagt men een stuk af, waarin twee knoppen zitten, dan heeft men een gesloten doos of vat. Daarom zegt men van iemand, wien men geen geheim kan toevertrouwen, die dus niet „gesloten” is, „hij is als een bamboekoker met één knoop”. ☒ De bloesems van de bamboe zijn als groote rietpluimen en evenals bij de andere grassen, sterft de halm, die zoo'n pluim heeft voortgebracht. Alle sappen en voedingsstoffen zijn aan de zetmeelrijke vruchten meegegeven, die ook voor den mensch zeer voedzaam

zijn. In sommige streken worden ze wel als lekkernij met honing gegeten en wanneer ze massaal worden voortgebracht, beteekenen ze een ware manna-regen voor de bevolking. Dit komt nu af en toe voor. Ongeveer om de 40 à 50 jaar kan het gebeuren, dat in een streek alle bamboeplanten van dezelfde soort tegelijk gaan bloeien en vruchten dragen. De bevolking trekt er dan op uit om dit goede voedsel, eigenlijk een soort graan dus, te gaan oogsten. ☒ Toch is dit buitenkansje, dat zoo zeldzaam plaats heeft, niet zoo groot als het lijkt. Het voortbrengen van de voedzame graanvruchten put de planten zoodanig uit, dat alle halmen afsterven en dikwijls ook de ondergrondse wortelstok. Gelukkig blijft er altijd wel ergens een levend stuk over, dat opnieuw uitloopt en waarvan dan de jonge bamboe-aanplant uit zoo'n streek wordt afgestekt. Hierin ligt ook de verklaring van het wonderlijke verschijnsel van dien gelijktijdigen bloei besloten. Al die stekken, die binnen enkele jaren tot forsche bamboestoelen, machtige gewassen met meer dan manshoogte, wuivende halmen opgroeien, zijn van één plant afkomstig. Kunstmatig zijn zij uit elkaar gerukt, in werkelijk-

1) Het Menangkabouwsche raadsel zegt naar aanleiding van dezen bouw: „Het heeft kamers, doch geen deuren.”

DE KLEINE JAPANSCH E BAMBOE OVERWINTERT OOK IN ONS LAND

heid behooren zij tezamen, en die samenhang, waaraan niemand meer denkt, komt in den massalen, gelijktijdigen bloei tot uiting; een bewijs, dat dezelfde onzichtbare wetten inwendig al deze planten beheerschen! (Slot volgt)

DE RIJNPALTS

W E waren diep het Pfälzerwoud ingetrokken, het Pfälzerwoud, dat heuvel na heuvel met oud hout overdekt. ☼ Vroeg in den morgen gingen we de wouden in — de morgenzon drong door de takken. Kronkelend en bochtig was het pad en al hooger ging 't, nu door de kaarsrechte, roodbruine stammen over het dikke tapijt van dennennaalden — en over ons kwam de vreugde om het loutere ons bewegen en ademen in ongestoorde woudeenzaamheid. Wilde planten groeiden in overdaad op de weinige open plekken. Een wagenspoor begon en eindigde en we ontdekten niet vanwaar het kwam of waarheen het ging. En weer omgaven ons de woudreuzen aan allen kant, we werden opgenomen in het bosch. Een welriekend aroma — het geuren van het wilde woud zweefde aan. We verloren het bewustzijn van den tijd, uren hadden we geloopt — het was geweest als enkele minuten, toen we aan den boschrand kwamen, hoog boven een klein dal, waar wat huisjes zich hadden samengevoegd in de schaduw van een slotruïne, die trotsch nog oprees aan de andere zijde van het dal met zijn zilverig beekje. ☼ We waren weergekeerd en weer opgenomen in het als met geheimzinnige krachten lokkende woud, we keerden terug door het liefelijke Silbertälchen en over den Stabenberg en we daalden af langs dezwaar beboschte hellingen tot aan den woudrand. En plotseling stonden we voor een bijna onbegrensde uitzicht — een uitzicht dat

verblindde, overgoten als het was door schitterend zonlicht — de Rijnvlakte, één onmetelijke vruchtbare en liefelijke landstreek, langzaam vernevelend in het zachte blauw van den verren horizont. Dichtbij de rondende hellingen der heuvelen, overstraald van den gulden namiddagzonnenschijn, even verder de oneindige amberkleurige wijngaarden met het glanzende blad, één groote gaarde op den naar den Rijn langzaam dalenden bodem en verder nog verstilde dorpjes. Daar beneden ons klept het klokje van Königsbach en aan den einder, in de zonnenevelen van de verte, zien we de heuveltoppen aan den overkant van den Rijn, den Melibocus zelfs, en de torens van de oude Rijkstad Spiers: een van overvloed schoon schouwspel, alles

in de gouden omhelzing van het schitterend zonlicht. ☼ De Pfalz is een merkwaardig land. Politiek behoort het tot Duitschland, naar zijn temperament behoort de Pfälzer elders. Is het de invloed van den wijnbouw, van den schier altijd zonnigen hemel, die in de vroege lente de landwegen rondom Neustadt overdekt met onzegbare schoonheid, wanneer 't allen kant de amandelboomen bloesemen en reeds met Paschen het landschap wordt tot een aardsch paradijs? ☼ De Rijnpalts is verder het land der stille wouden. ☼ Het Pfälzer-

BAMBOE EN ZIJN TOEPASSINGEN. EEN EENVOUDIGER MODEL VAN EEN BAMBOEBRUG

woud is van groote schoonheid, zeer gevarieerd van karakter. Onderscheidene zijdalen maken het toegankelijk van de Rijnvlakte uit. De drie voornaamste zijn het dal van de Queich of het Annweilerdal, het dal van den Speyerbach, (bij Neustadt) en het dal van den Isenach (bij Dürkheim). Het Pfälzerwoud is één der grootste aangesloten woudgebieden van Duitschland, want het omvat ook het rotsgebied van den Wasgau en het eruptieve gebied van den Donnersberg; de bosschen bedekken niet minder dan 2350 km. ☼ De Pfalz is het land der oude burchten. De romantiek heerscht over de Pfälzer wouden en wegen en heuvelen. Niet de romantiek

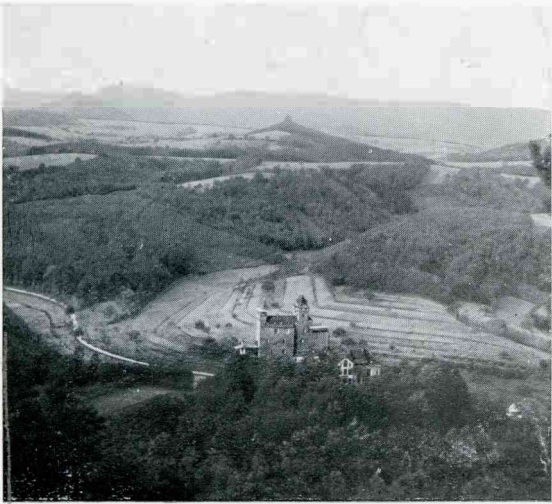

SPEYER IN DE PALTS. OP DEN ACHTERGROND DE DOM

„BRUID EN BRUIDEGOM" BIJ HET DORPJE DAHN IN DE PALTS

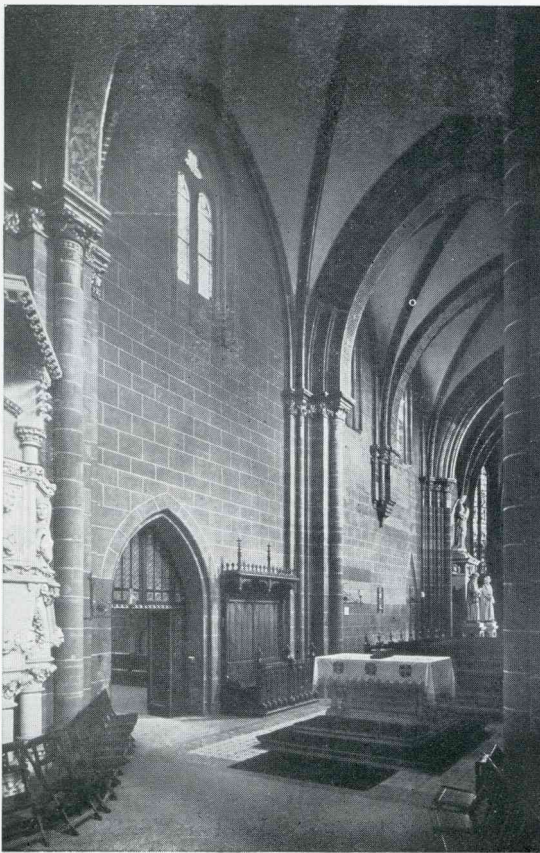
DE BURCHT BERWARTSTEIN

ze nadert het epische, wordt tot sage uit een heel ver verleden. ☼ De burchten van de Pfalz, somber in hun zware ruïnes, getuigen nog van een primitieve bevrediging der behoeften aan woning en afweer, grootsch van vorm, donker en massaal — en toch bloeiden in de donkerte der weinig omvangrijke gewelven de harmonieën der Middeleeuwen op. De burchten van de Pfalz — ze hadden hun hoogtij als rijksveste, de grenzen behoedend, in de sagenrijke dagen der Hohenstaufen, van Keizer Barbarossa Lobesan, van Hendrik IV, die den gang naar Canossa maakte, van Philips van Zwaben, van Adolf van Nassau, den Keizer, van Konrad II; en zij allen, behalve Barbarossa, liggen begraven in den weidschen dom van Spiers, waar ook Barbarossa's gemalin Beatrice rust in het Keizersgraf, voor enkele tientallen jaren weer opgebouwd, na de verwoesting van 1689, toen de troepen van den Zonnekoning ook de rust der Saliërs verstoorden. ☼ De sage leeft voort in de woudomruischte ruïnes, in den burcht Trifels bij Annweiler, de rijksveste, waar Barbarossa woonde, waar van het Duitse Rijk de staatskleinoodiën — zwaard en appel, kroon en scepter — werden bewaard, leeft voort in den Madenburg, den Wachtenburg, verwoest in den boerenkrijg, den Scharfeneck, in het Hambacherslot, in Alt-Leiningen, in den Berwartstein, diep in het Pfälzerwoud, den Kropsburg, in de burchtruïne Landeck, waar volgens de sage de Frankenkoning Dagobert woonde, den Ebernburg, het slot waar Franz van Sickingen woonde en Ulrich van Hutten gastvrijheid vond tot het schrijven van zijn vlugschriften in de „Herberg der Gerechtigheid”, zooals hij den Ebernburg noemt. De sage leeft voort in het grillige rotsenland rondom het stadje Dahn. En vlak bij Bad Dürkheim, aan het Isenachdal, met zijn arsenicumhoudende bronnen, is de ruïne der abdij Limburg van de machtige Benediktijner paters, de ruïne, die nog altijd het evenwicht in den oorspronkelijken bouw bewonderen doet. We denken aan de monniken, — verder terug gaan de gedachten naar den wonderen tijd der kruistochten, naar Barbarossa, Richard Leeuwenhart. Leeuwenhart, die op den burcht Trifels gevangen zat. Blondel zocht zijn koning overal in de Duitse landen, als troubadour. Reeds menigen burcht verliet hij zonder zekerheid. Dag aan dag, week na week, maand na maand, dwaalde hij en vond zijn koning niet. En weer bestijgt hij onder het loof der woudreuzen een rots en zingt, hooger stijgend, zijn lied van het ridderlijke Britannië. En dan opeens hoort hij, eerst zacht, als nauw ontroering bedwingend, dan krachtiger en eindelijk jubelend, een stem die meezingt het lied der bevrijding uit de donkerte der gevangenis. ☼ De Pfalz is ook het land van den fonkelenden wijn. Op de hellingen van den Haardt staan er de wijnstokken gepland, in gaarde na gaarde. En altijd

van den Rijn en zijn burchten, niet die van den Wartburg of het ridderlijk spel — hier leeft de levendige kleur der late middeleeuwen en der vroege Renaissance. De romantiek, die over de Pfälzer wouden ligt, is donkerder van toon, zwaarder van vorm,

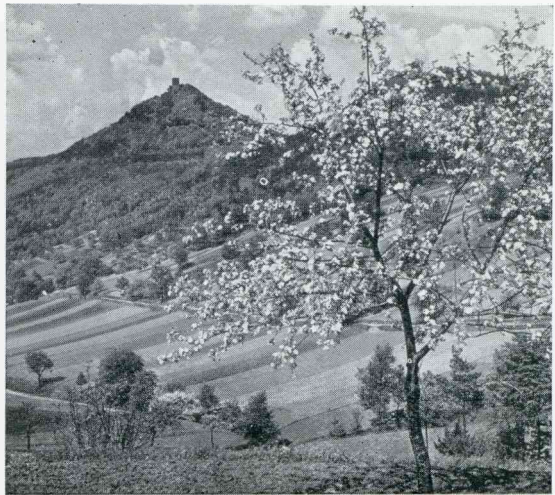
is er de zon. Wat is het schoon, hier in de „blühende Pfalz”, wat is het arcadisch, het werken in den wijngaard van de Winzer en de Winzerinnen. Langs de hellingen staat de wijnstok gepland, langs de woningen kruipt de wingerd op, in het mooie dorp Hassloch groeit hij van huis tot huis, over de straten heen — het dorp is één „Laube”. En overal is de dichterlijke liefde voor den wijn. Zeggen niet de bewoners van dit zonnige land, dat hun „Wein ist flüssiger Sonnenschein”? Hun dichterlijke liefde benoemde den wijn. Wat zegt men van de volgende namen uit het gebied der „Qualitätsweine” — van ongeveer Neustadt tot voorbij Dürkheim: Goldbächel, Luginsland, Wachenheimer Gerümpel, Herrgottsacker, Jesuitengarten, Königsbacher Reiterpfad, Guttgeistl, Saumagen, uit de liefelijke wijndorpjes en stadjes: Königsbach, Ruppertsberg, Wachenheim, Forst en Deidesheim met zijn mooie raadhuis. Deze dorpjes zijn door de zon wel zeer begunstigd in het voorland van de Mittelhaardt, want de edelste wijnen van de Pfalz worden daar aan den ouden vulkanischen bodem onttrokken. En overal treft men de Winzervereine, waar men den kostelijken wijn in al zijn glorie ter plaatse waardeeren kan. ☼ En dan komt in den herfst de wijnoogst. Wanneer de wijnstokkeuvels kleuren gaan en de tinten herfstdiep worden, dan wordt er de komende weelde van het rijden der landsvruchten naar de wijnpersen bij voorbaat gevierd op het grootste volksfeest van de Pfalz, de „Dürkheimer Wurstmart”. Daar verzamelt zich in het begin van September de uitgebreide „Rebengemeinde”, overtuigd ervan dat „Wein macht frei dich vum Ballascht Fallt vum Herz d'r alle Lascht”.

B. S. A.

DE STIFTKERK TE KAISERSLAUTERN

Mad. de Staël een huis bewoond, waarin het, naar men zeide, spookte, en beroemde er zich op, dat het spook zich gedurende haar aanwezigheid niet vertoond had. „Dat verwondert me heelemaal niet”, moet Schiller gezegd hebben, toen hij dit vernam, „want de duivel zelf zou 't met haar niet graag aan den stok hebben”. ☼ Kosciuszko, de Poolse vrijheidsheld, had niet veel op met femmes savantes, en ging, toen hij te Parijs vertoefde, Madame de Staël zooveel mogelijk uit den weg. Toen zij hem eens met veel vleierijen verzocht, de geschiedenis der Poolse revolutie te vertellen, riep hij nijdig uit: „Madame, ik heb de revolutie wel gemaakt, maar vertellen kan ik haar niet”.

DE BURCHT TRIFELS BIJ ANNWEILER

LANGS MAAS EN ROER

DOOR L. SPRUIT

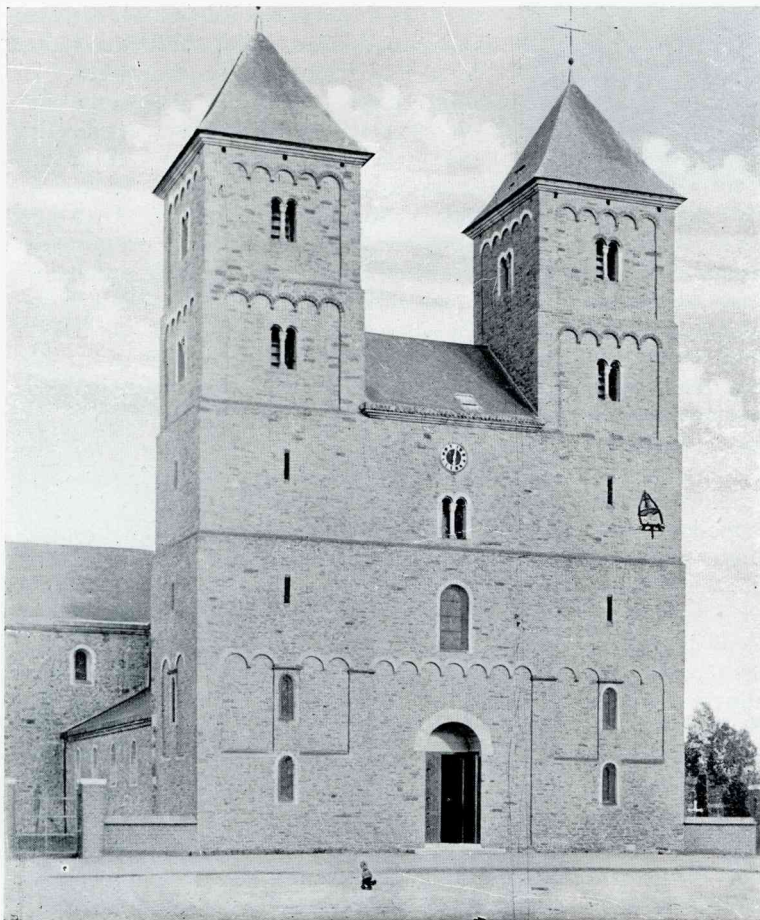
III

BEZUIDEN Roermond ligt aan de Neer, zijriviertje van de Maas, het kleine Wessem. De merkwaardigheid is de 13de eeuwse kerk, de St. Medardus, die omstreeks 1900 echter sterk gewijzigd is. Veel is er niet te beleven in Wessem. Op dien druilerigen herfstmiddag raakte onze wagen verzeild tusschen een kudde huiswaartskeerende koeien . . . de geweldige bonte dieren liepen zonder eenig geleide langs den drassigen rivierweg, en bij iedere boerderij sloegen er eenige den weg naar stal in. Als in de Zwitsersche bergdorpen, doch zonder de melodieuze klokken en zonder de fijne, prikkelende berglucht! ☞ De pastoor liep rustig te wandelen tusschen de plassen en beduidde ons vroolijk, dat er geen doorkomen aan was met die koeien! En inderdaad, zij weken geen handbreed, zelfs niet voor het vervaarlijkste sirenegeloei, zoodat wij rechtsomkeert moesten maken. ☞ Verder de rivier langs naar Thorn was een kleinigheid. Een tocht overigens, die de moeite volop loonde! Het is bijna niet te gelooven, dat oudtijds dit plaatsje een stad was met vier poorten! Nu is het een stil dorp, maar van de vroegere glorie zijn nog sporen te vinden. Wat huizen, te groot voor een dorpje, en: de kerk. ☞ Wie Limburgs historie liefheeft, kent Thorn. Trouwens, niemand zal er spijt van hebben, wanneer hij zich verdiept in de kronieken van deze „stad”. Thorn is gegroeid rondom de kerk, zijnde de abdijkerk van een in 992 gesticht klooster, waarin de adellijke jongedochteren van het land hare opvoeding genoten. Om in het stift opgenomen te worden, moest men zestien kwartieren in het wapen dragen! De abdis had waardigheid en titel van Prinses van het Deutsche Rijk. De abdijkerk dateert oorspronkelijk van de 13de eeuw, is later Gothisch verbouwd en de toren is eerst in de vorige eeuw toegevoegd. Naast de abdijkerk stond de parochiekerk, de St. Michiel, die later verdwenen is en nu trouwens overbodig geworden zou zijn, daar de abdijkerk nu als gewone kerk in gebruik is. — De abdij van Thorn regeerde over de stad en vele dorpen in den omtrek en was zeer rijk. In 1797 maakte de Fransche revolutie een einde aan die heerschappij, en in 1817 werden de abdijgebouwen afgebroken. Helaas heeft de revolutie ook in de kerk huisgehouden. Oorspronkelijk geheel wit marmer en goud, een echt verfijnd „dameskerkje”, moet

IN ELSLOO

het interieur wel buitengewoon rijk geweest zijn. In den Franschen tijd is echter al het prachtige marmer van zuilen, muurbekleding en altaar weggehaald en vervangen door witgeschilderd hout. En toch! De kerk van Thorn is nog steeds een van de mooiste van geheel Limburg, ja wellicht van het geheele land. Wat deert het dan verder, dat het stadje zelf vervallen en stil is! Nog staat daar de kerk, waar Thorn terecht trotsch op kan zijn; een brok geschiedenis uit deze aan historie zoo rijke streek. ☞ Zuidwaarts gaat het. Daar ligt het oude Montfort, een eind van de rivier af in de bosschen. Hier is de ruïne te vinden van het 13de eeuwse kasteel „de Grauwert”, waarop de Geldersche vorsten vaak hof hielden en waar Reinout II van Gelder zijn vader gevangen heeft gezet. Tijdens den 80-jarigen oorlog heeft het slot zware belegeringen doorstaan en is tenslotte in 1794 verwoest. Langs Echt en Ohee, dan de Geleen langs naar Susteren: hier staat de prachtige Romaansche St. Amalberga, uit de 10e—11de eeuw. Dit is weer een soortgelijk geval als in Thorn. De kerk was oorspronkelijk abdijkerk, terwijl daarnaast de parochiekerk lag. Die werd „Papenmunster” genoemd, de stiftkerk „Jouffrenmunster”. De parochiekerk brandde in 1789 af en daarna werd de stiftkerk algemeen gebruikt. Men beweert, dat de Romaansche stiftkerk door koning Swentibold (pl.m. 900) is gesticht. In ieder geval ligt hij er begraven op het koor. Ook de bisschoppen H. Gregorius en H. Albricus van Utrecht hebben er hun tombe. Als stichter van de abdij wordt de H. Willibrord genoemd (gest. 739). In 711 was de abdij al in vollen bloei, dat is zeker gebleken uit de kronieken. Na 891 werd het een vrouwenklooster, na 1348 een wereldlijk stift, dus een adellijke kostschool. Bij den inval van de Noormannen werd ook de abdij van Susteren een prooi der vlammen. Die Noormannen, die in de geschiedenis van Limburg telkens optreden, hebben heel wat op hun geweten: in November 882 had een groote plundertocht plaats waarbij de volgende steden werden platgebrand: Maastricht, Luik, Tongeren, Keulen, Aken; verder het keizerlijk paleis te Nijmegen en verschillende kloosters, waar onder de abdij van Susteren. ☞ Het stadje heette reeds in 1276 „oppidum”, dus versterkte plaats. Eerst hadden de Romeinen er een vesting; later kwam het aan keizer Lotharius en na diens dood in 870 aan Lodewijk III. Meermalen veranderde het sindsdien nog van heer: van 1400 af tot aan de

DE 11^E EEUWSCHE ROMAANSCHER ST. AMALBERGA-KERK
TE SUSTEREN

HET OUDE STADJE THORN

Fransche revolutie heeft het echter deel uitgemaakt van de heerlijkheid Borne en behoorde als zoodanig aan de hertogen van Gulik. In 1532 hadden de Lutheranen en Wederdoopers hier hun hoofdkwartier. In 1542 hield Karel V er verblijf, in 1632 Pappenheim, toen hij met zijn geheele leger op weg was naar Maastricht om zich bij de Spaansche macht aan te sluiten. En zoo gaat het onafgebroken door. Het kleine Susteren heeft meer doorgemaakt dan men zich nu maar met mogelijkheid kan verbeelden! In de heuvels ligt Steyn. We zoeken naar het oude kasteel, dat nog gedeeltelijk bewaard moet zijn. Steyn was een vrije heerlijkheid, die rechtstreeks behoorde tot het Duitse Rijk. — De wegen glooien sterk. Het plaatsje is Belgisch van uiterlijk, met zeer hooge en havelooze huizen en weinig vensters. Plaveisel is nog onbekend. Plotseling daalt de weg in de schemering het bosch in. Verlichte vensters: een kloostergebouw, het huis van „de paters”, vertellen de inboorlingen ons. Vaag onderscheiden we nog hoe er verbouwd is aan het oorspronkelijke oude gedeelte, doch veel is er niet aan te zien. Dan ronkt de wagen weer de steile helling op en de smalle straten van Steyn door. Laak met het kasteel Walborch van 1632, dat echter in de 18de eeuw geheel verbouwd is. Het onderscheid tusschen kasteel en boerderij is hier al bijzonder moeilijk vast te stellen, want het „kasteel” is een vrij eenvoudig woonhuis, de slothoeve, rechts daarvan, heeft een sierlijke gevellijn. Tusschen kasteel en hoeve de zware voormuur, waarin poorten voor de wagens. Het kasteel is een kloketoren rijk. Dit is weer het land van oude Romeinsche vestingen en villa's (ook zuidelijker zijn er verschillende opgegraven) en Noormannen-invasies. De oude Romeinsche heirbanen werden nog eeuwen en eeuwen later gebruikt en de oude postwegen volgden alle vrijwel den heirweg Tongeren—Nijmegen, terwijl ook nu nog verscheidene wegen boven den ouden Romeinschen weg moeten loopen

— alleen was die veel breeder (10.5 m) en met steenen paaltjes afgezet, die dan ook nog later hier en daar in de velden bezijden den weg teruggevonden zijn. Verder gaat het, weer Maaswaarts. Daar ligt Elsloo, dat vroeger voor het Aslao van de Noormannen werd gehouden. Nu weet men dat het Asselt geweest moet zijn. In dat Aslao woonde koning Lotharius, in 876 vaardigde Karel de Kale er een diploma uit, in 881 nestelden de Noormannen zich er, doch werden er twee jaar later uit verdreven. Zoo leeft hier in ieder hoekje nog de historie, die meestal bewogener is geweest dan bij ons, omdat Limburgs geschiedenis ten nauwste samenhangt met die van de omringende landen: het machtige prinsbisdom Luik, de Duitse staten. Meerssen, het oude Marsna. Hierlangs liep weer de heirbaan Tongeren-Gulik over Pons Mosae, het latere Maastricht. Rijke Romeinen hadden in deze buurt hun buitenverblijven: in de

vorige eeuw is een villa opgegraven, die waarschijnlijk in 176 n.Chr. bij een inval van de Chauken platgebrand is. Hier in Marsna ook had in 847 het verbond plaats tusschen Lotharius, Karel den Kale en Lodewijk II, waarbij zij elkander steun beloofden tegen invallen van buitenaf op het groote rijk: Noormannen, Arabieren, Grieksche zeeroovers. — De kerk van Meerssen, eerst Romaansch, werd later Gothisch verbouwd. Merkwaardig is het portaal aan de noordzijde, waarin tusschen de geribde spitsbogen engelen en heiligenfiguren zijn aangebracht, op een wijze zooals in ons land verder alleen bij den St. Servaas voorkomt. — Aardig is de bijzonderheid, dat deze kerk tot 1837 door Katholieken en Protestanten tesamen gebruikt is. Niet lang duurt het meer, of wij naderen Maastricht. Deze stad echter valt al ge-

DE OVEROUDE ABDIJKERK VAN THORN MET 19^E EEUWSCHEN TOREN

heel buiten het Midden-Limburgsche landschapstype, en ook het omringende land kunnen wij gevoelig tot Zuid-Limburg rekenen. — Dáárover is evenwel al genoeg geschreven; ons doel was uitsluitend, Midden-Limburg met de vele interessante gebouwen en het unieke landschap eens wat meer onder de algemeene aandacht te brengen. Want waarlijk: de streek verdient het ten volle!

Paarden en Honden

(Slot van bladz. 321)

EN in zijn verlangen om de rechten van zijn viervoetigen maker te verdedigen, wordt hij boos en doet beleedigd, wanneer de ruiter hond en baas hartgrondig verwenscht — ook wanneer alles zonder ongelukken afgelopen is. Conflicten zijn heel moeilijk op te lossen, als beide partijen vijandig en onverzoenlijk tegenover elkaar staan. ☼ Met wat welwillendheid en het erkennen van de grieven der anderen, met den ernstigen wensch om zijn naasten het leven zoo gemakkelijk en niet zoo moeilijk mogelijk te maken, moet er toch wel iets te bereiken zijn. Als de baas van den hond zou willen inzien, dat het toch maar een kleinigheid is om zijn lieveling even vast te houden op het moment, dat er paarden voorbij komen, niet omdat de hond

geen récht heeft om los te loopen, maar zuiver en alleen uit vriendelijkheid — zooals er, het zij met dankbaarheid erkend, thans reeds verscheidene eigenaars van honden doen — en als hij bovendien zou willen erkennen, dat zijn hond zeer speciaal op de ruiterpaden niets te maken heeft en dus daar vandaan gehouden behoort te worden, dan zou dat al een flinke stap in de goede richting zijn. ☼ De ruiters zouden dan van hun kant ook eenige welwillendheid en voorkomendheid kunnen toonen. Bijvoorbeeld een vriendelijk woord of een erkentelijke blik in het voorbijgaan om te bewijzen, dat zij de geste van „hond vasthouden tot de paarden voorbij zijn” weten te apprecieeren. En verder niet onmiddellijk een gezicht zetten als een donderwolk en mopperen als misschien een jonge hond niet zoo onberispelijk onder appèl staat en niet zoo onverwijld gehoorzaamt als hij ongetwijfeld zou doen, wanneer hij hùn hond was . . . . ☼

En dan ook nog — het is veel gevraagd, ik wéét het — óók nog trachten het paard van zijn angst af te brengen, voor zoo ver dat mogelijk is althans. Er zijn ruiters, die zelf op het gezicht van een hond al zoo geagiteerd raken dat het wel niet anders kán of hun paard moet schrikken. Er zijn anderen, die hun hondenhaat telepathisch op hun paard overbrengen. Dat hoeft niet. Wie de moeite neemt telkens wanneer er een hond in zicht komt zijn paard gerust te stellen, het toe te spreken, het te overtuigen, dat het gevreesde wolfachtige dier „een brave hond is, die niets doet”, die het even beloont, wanneer het zich heeft beheerscht en rustig is gebleven met den vijand vlak in de nabijheid, die zal, het kan niet anders, na verloop van niet eens zoo langen tijd ontdekken, dat het paard even onverschillig blijft voor een naderenden, zelfs blaffenden hond, als bijvoorbeeld voor een tram of auto. Werkelijk, het is de moeite van het probeeren waard.

RUÏNE VAN HET 13^e EEUWSCHE KASTEEL „DE GRAUWERT” BIJ MONTFORT

Koolwitjes

(Bij de onderste afbeelding)

Een lezeres te Apeldoorn zendt ons een foto, die we gaarne hieronder reproduceeren en deelt daarbij het volgende mede: „Eenige dagen geleden vond ik, bij het plukken van margrietten, dat vier

koolwitjes aan den onderkant der bloemen een schuilplaats tegen den regen hadden gezocht. Ik trachtte ze zóó te kien, maar de bloemen bewogen te veel. Toen plukte ik ze

met vlianders en al af en nam ze mee naar huis, ruim een half uur fietsen op een drukken weg. Thuisgekomen fotografeerde ik ze bij kunstlicht, waarbij ze wel wat fladderden, maar toch weer rustig werden. Toen zette ik de vaas met bloemen en vlianders onder een struik in den tuin. Den volgende morgen lagen er twee voor dood in 't natte zand — het góót. Ik zette ze voorzichtig weer op de bloemen en bracht de vaas in huis. Om 12 uur scheen de zon, ik

KOOLWITJES OP MARGRIETEN

ging met de vaas in de warme zon staan en één voor één vlogen de witjes den tuin in”. De redactie houdt zich gaarne aanbevolen voor goede foto's betreffende dergelijke waarnemingen in de natuur!